

Uwarunkowania efektywności finansowej spółdzielni mleczarskich

Mgr Juliusz Juszyk

Celem badań było rozpoznanie poziomu, determinant i kierunków zmian efektywności finansowej spółdzielni mleczarskich w Polsce. Realizacja celu badań wymagała przeprowadzenia studiów literaturowych oraz badań empirycznych dotyczących 97 spółdzielni mleczarskich nieprzerwanie funkcjonujących w okresie badawczym. Badane spółdzielnie stanowiły od 63% do blisko 75% populacji generalnej w poszczególnych latach. Materiał badawczy stanowiły dane statystyczne uzyskane od przedstawicieli kierownictwa badanych spółdzielni mleczarskich, sprawozdania finansowe z Monitora Spółdzielczego B, dane statystyki masowej GUS, materiały firm audytorskich i IERiGŻ – PIB, dane Krajowego Związku Rewizyjnego Spółdzielni Mleczarskich i Krajowej Rady Spółdzielczej. Efektywność finansowa spółdzielni mleczarskich badana była przy użyciu wybranych miar standardowych i specyficznych dla spółdzielczości mleczarskiej, tj.: wyniku finansowy netto [tys. zł], produktywności kosztów, zysku operacyjnego [tys. zł], rentowności kapitału własnego – ROE, rentowności aktywów – ROA, rentowności sprzedaży – ROS, skorygowanego zysku netto [tys. zł], nadzwyczajnej spółdzielczej wartości dodanej na litr mleka – ACAV/l [zł/l], skorygowanej rentowności kapitału własnego – sROE, skorygowanej rentowności aktywów – sROA i skorygowanej rentowności sprzedaży – sROS.

Ustalono m.in., że w okresie badawczym efektywność finansowa spółdzielni mleczarskich obniżyła się. Ustalono również, że najwyższą i rosnącą efektywnością finansową oraz najniższą jej zmiennością charakteryzowały się duże spółdzielnie. Małe spółdzielnie zaś cechowały się najniższą i zmniejszającą się efektywnością finansową oraz najwyższą jej zmiennością. Stwierdzono również, że wykorzystanie do oceny efektywności finansowej specyficznych miar dedykowanych dla spółdzielczości mleczarskiej daje inne wyniki niż przy wykorzystaniu miar standardowych, co w efekcie skutkowało pozytywną weryfikacją hipotezy głoszącej, że „ocena efektywności finansowej z wykorzystaniem specyficznych dla spółdzielni mleczarskich miar daje inne rezultaty niż w przypadku stosowania standardowych metod”.

Najczęściej występującą determinantą oddziałującą na efektywność finansową była dynamika wartości sprzedaży produktów mleczarskich. Co do innych determinant kształtujących efektywność finansową, to istniało ich zróżnicowanie w zależności od wielkości spółdzielni i przyjętej miary efektywności. Analiza determinant efektywności finansowej całej próby badawczej pozwoliła również na pozytywną weryfikację hipotezy 3 głoszącej, że: „wpływ przyrostu funduszu udziałowego na poziom rentowności aktywów spółdzielni mleczarskich jest większy niż wpływ przyrostu funduszu zasobowego”.

Wyniki badań dotyczące efektywności finansowej małych spółdzielni mleczarskich pozwoliły ustalić, że najważniejszą stymulantą była dynamika wartości sprzedaży ogółem. Innymi stymulantami były: wzrost płynności gotówkowej oraz przyrost wartości funduszu udziałowego. Obniżaniu efektywności finansowej tej grupy sprzyjać może agresywne posilkowanie się finansowaniem zewnętrznym i co ciekawe również podnoszenie ceny skupu mleka. Mając na uwadze statutowe cele spółdzielni, okazuje się, że ich realizacja, przez pryzmat zwiększania wartości funduszu udziałowego jest słusznym rozwiązaniem, podczas gdy maksymalizacja ceny skupu mleka nie idzie w parze z coraz efektywniejszą finansowo działalnością operacyjną tych spółdzielni.

W średnich spółdzielniach mleczarskich kluczowymi stymulantami były: oddziałująca na dziewięć kolejnych miar - dynamika wartości sprzedaży ogółem a także przyrost funduszy własnych, wydłużanie okresu rotacji należności i okresu spłaty zobowiązań. Destymulantami z kolei okazały się: wzrost dynamiki skupu mleka, wysoka płynność bieżąca oraz wzrost funduszu zasobowego. Ponadto szybsza rotacja należności i zobowiązań wpływały pozytywnie na efektywność finansową, jednak przy założeniu, że wartość wskaźnika spłaty zobowiązań była wyższa niż wartość rotacji należności.

Najczęściej występującą stymulantą efektywności finansowej dużych spółdzielni był wzrost dynamiki wartości sprzedaży ogółem. Innymi stymulantami były: zwiększanie zapasów atrakcyjnych produktów gotowych gwarantujące ciągłość sprzedaży, zwiększanie zadłużenia, niezbędny wzrost płynności szybkiej oraz zwiększanie funduszu udziałowego. Destymulantami zaś były: wydłużanie okresu rotacji zapasów, zwiększanie wolumenu skupu mleka i przyrost funduszu udziałowego. Co ważne, wypełnianie spółdzielczego celu działalności, jakim może być zwiększanie poziomu funduszu udziałowego, sprzyja wzrostowi efektywności finansowej.

Analiza determinant efektywności finansowej w podziale na kwartyle pozwoliła na pozytywną weryfikację hipotezy 1 głoszącej, że: „występuje zróżnicowanie czynników wpływających na efektywność finansową spółdzielni mleczarskich w zależności od wielkości spółdzielni”. Co również interesujące, w toku badań ustalono, że wpływ poziomu zadłużenia na efektywność finansową nie wzrastał wraz z wielkością skupu i przetwórstwa mleka w danej spółdzielni, co skutkowało negatywną weryfikacją hipotezy 2 głoszącej, że „wpływ poziomu zadłużenia na efektywność finansową spółdzielni mleczarskich wzrasta wraz ze wzrostem skali przetwórstwa mleka”.